

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

/ MTA Judaisztikai Kutatóközpont

2007/08, I. (ősz) félév

Komoróczy Géza

Az ókori Kelet története, I:

A sumerektől az Akhaimenida dinasztiáig

BBN-ASZ-241/1, BBN-HEB-231, BBN-TÖR-202/1, HBN-031, TÖ-212/1

Péntek, 14:00–15:30

Múzeum körút 4, D épület, nagyelőadó

III. (záró) dolgozat

08/01/18

Válaszok

Melyik mai ország területén vannak a felsorolt ókori (mitologizált) területek: 2–2
Ha mind jó: +5

Ansán	Irán
Boldog Arábia	(Dél-)Jemen (– Omán)
Cédrushegy	Libanon
Éden	Dél-Mezopotámia (Irán)
Punt	(É.-) Szomália
Tilmun	Bahrein

A mezopotámiai súlyrendszerben: 2–2

hogyan nevezik az elemi (legkisebb) egységet ***siqlu(m)*** (> héber *sekel*)
mi az értéke **8.14 gr**
NB: 60 *siqlu(m)* = 1 *biltu(m)* (≈ gör. *talanton* / lat. *talentum*)
1 *siqlu(m)* = 180 *se'u(m)* / *uttetu(m)* “(gabona)szem” (1 *se'u* /
uttetu = 1/22, azaz 0.045... gr)

Melyik egyiptomi országrészt jelzi

Fehér korona **Felső-Egyiptom** 2

Mit jelent:

2–2
Ha mind jó: +10

baktriai teve	kétpupú teve
hieratikus írás (Egyiptom)	gör. ‘papi’ írás, a hierogif írás kurzív változata (papiruszon, osztrakonon)
kartus (Egyiptom)	fr. <i>cartouche</i>, a hieroglif írásban vonalas keret a fáraók nevei körül
kilenc íj (Egyiptom)	az ellenség(ek) hagyományos költői elnevezése
összetett íj	különböző anyagokból (fa, csont), rétegesen, ragasztással készült íj
sadúf	egyiptomi arab (<i>saddúf</i>), kétkarú vödörös vízkiemelő szerkezet (Iránban: <i>dálíje</i>), hasonló a gémeskúthoz

szíjtégla	kis négyzet keresztmetszetű, szélességén többszörösen (5–6×) hosszabb, égetetlen agyagtégla, Dél-Mezopotámiában használták az i. e. 4. évezred végén
szubszisztencia talio	létfenntartás (rendszereszerű értelemben) lat. <i>ius talionis</i>, ‘a (bűnnel) azonos (büntetés) jogrendszere’ (< <i>talīs</i>, ‘ilyen, olyan’); “(...) szemet szemért, fogat fogért...” (Lev. 24,20)
transzhumantáció	legelőváltó állattartás, esetleg vándorló földművelés

Mettől meddig tartott:		2–2
		Ha mind jó: +10
3. évszázad A.U.C. (VARRO)	201–300 A.U.C. = i. e. 553–454	
A.D. I. század	1–100	Ha rossz vagy pontatlan: -5
az 50. olympiasz cinquecento	i. e. 580–577 1500–1599	
VII. század B.C.E.	700–601	Ha rossz vagy pontatlan: -5
az i. e. V. század első fele	500–451	Ha rossz vagy pontatlan: -5

Helyezze el **K→Ny** irányban (számozással) az alábbiakat (város, víziút, illetve hegység) 10–10 hasábonként
Ha mind a három sorozat jó: +10
 (NB A három sorozat független egymástól):

(...) (3) Halab	(...) (3) Báb el-Mandeb	(...) (3) Pontus-hg.
(...) (1) Ekbatana	(...) (4) Boszporusz	(...) (2) Kaukázus
(...) (5) Szardeisz	(...) (5) Hellészpontosz	(...) (4) Amanus
(...) (2) Kalhu	(...) (1) Hormuz-szoros	(...) (5) Taurusz
(...) (4) Alexandria	(...) (2) Satt el-Arab	(...) (1) Zagrosz

Az ún. középső kronológia rendszerében számolva, hány év telt el: 5–5
 Hammurápi trónra lépése (i. e. 1792) és Assur-bán-apli I. uralkodási éve (i. e. 668) között 1124
 II. Nabú-kudurri-uszur trónralépése (ulúlu / i. e. 605. szeptember) és Kürosz babylóni bevonulása (tasrítu 14 / i. e. 539. október 10) között 66

Kapcsolja össze (számozással) és adja meg a hely jellegzetességét: 3–3

(1) Dahsur	(...) (3) Dzsószerlépcsős piramis
(2) Giza	(...) (1) Sznofrutört piramis
(3) Szakkara	(...) (2) Hufua legmagasabb piramis

Olvassa figyelmesen az alábbi szövegrészletet: < 15
 “Jó ország ez, neve Jáá. / Füge van ott és szőlő, / több a bora, mint a víz. / Sok a méze, olaja rengeteg. / Fáin mindenféle gyümölcs. / Van ott árpa, búza. / Nincs határa mindenfajta nyájainak.
 Sok jövedelem volt alattvalóimtól, járandóságként, / mert törzsek fejedelmévé tett engem / kiválasztott országában. / Megvolt a kenyérem, must, bor, / mindennapi szükségletem szerint, / főtt hús, szárnyasok süteve, / azonkívül a pusztá vadja, / mit csapdában fogtak nekem, / mit elejtettek, / s amit még

agaram hoztak számomra. / Sok mindent készítettek nekem, / tejet mindenféle főzetben. / Sok évet töltöttem itt. / Gyermekeim daliákká lettek, / törzsén uralkodott mindegyik. / A követ, ki ment északra-délre a Székelyre, / megpihent nálam... / Az íjászok, felbuzdulván / az országok királyainak visszaverésére, – / én voltam tanácsadójuk hadjárataikban, / Retenu királya ugyanis / engem tett meg sok éven át / katonái parancsnokává...”

Honnan van az idézet: **“Szinuhe(t) története”, egyiptomi novella (irodalmi életrajz) a középbirodalom (XII. dinasztia I. Amenemhat – I. Szeszosztrisz) korából**

Mi a helyszín: **Retenu, DNy.-Szíria / Kanaán, az egyiptomi befolyási övezet peremén (túloldalán)**

Mi a Székely: **a Fáraó székhelye (Memphisz)**
 Kik az íjászok: **egyiptomi szetiu, “ázsiaiak”, törzsi szervezetben élő szociológiai (nem ethnikai) népcsoport, akik között Sz. az emigrációjában él**

Mik az életforma fő elemei: **mezőgazdaság, szőlőtermesztés, háziállat-tartás (tej, szárnyasok), vadászat (nem “nomád”**

Mi a társadalmi szervezet: **törzsiség (nem feltétlenül leszármazás / vérrokonság alapján szerveződő törzsi csoportok; a rang apa–fiú öröklése)**

Mi a beszélő státusa: **beilleszkedett idegen Retenu határszélén, katonai feladatokkal**

Esetleges egyéb megjegyzései

Jelölje meg, a megnevezett helység melyik folyó partján / közelében áll, melyik oldalon (J / B):

	folyó	part
Assur	Tigris	J
Esnunna	Diyala	B
Luxor	Nílus	J
Mari	Euphratész	J
Medinet Hábu	Nílus	B
Memphisz	Nílus	B
Ninua	Tigris	B

1–1

Írja le és értelmezze aprólékosan az alábbi képet:

< 15

Lazúrkő pecsét-henger lenyomata Dél-Mezopotámiából (Uruk, i. e. 4. évezred vége) (Berlin, Vorderasiatisches Museum). Negatív véset, pozitív lenyomat. Kultikus jelenet,

ún. "isten-hajózás". A henger-palást vésetének lényeges elemei: egy istenség jelképét / jelvényét szállítják csónakon. A jelkép: két stilizált nád-köteg (= Inana / Innin istennő), oltáron és bika-posztamensre (bikaszobor!) állítva. Az emberi alakok méretezése hierarchiát jelez: a pap vagy "irányító" személy (sum. e n) nagyobb, mint az evezősök. Az e n félmeztelen, turbánszerű fejfedővel, áttetsző "szoknya"-ruhában (kultikus meztelenség / kultikus öltözet), rituális kéztartással, csomóba fogott hajjal, mögötte pontosan nem azonosítható rácsos fa állvány (nyilván szertartási kellék). Az evezősök meztelenek (alávetett státus), a csónak orránál lévő áll, a hátul lévő a sarkán ül. Nádcsonak, a tatnál merevítővel, virágdíszekkel, csáklyszerű taszító-evező (elől) (folyami közlekedés!) és lapát-evező (hátsó).

Helyezze el **D**→**É** irányban (számozással) az alábbi városokat:

10–10 hasábonként
Ha mind a két sorozat jó: +5

(NB A két sorozat független egymástól):

(...) (2) Karnak	(...) (2) Türosz
(...) (5) Dahsúr	(...) (3) Szidón
(...) (3) Abüdosz	(...) (5) Ugarit
(...) (1) Elephantiné	(...) (4) Büblosz
(...) (4) Tell Amárna	(...) (1) Akko

Mi volt a zsidó történelem nagy, korszakos (ma is számon tartott) eseménye a világtéremtési éra XXXII. évszázadában, és pontosan mikor (i. e. / i. sz.):

5

Babylón elfoglalta Jeruzsálemet (i. e. 587/586)

Melyik dinasztiahoz tartozott (dinasztia, ország):

3–3
(csak ha pontos)

Assur-ah-iddina	Szargonida din. (Asszíria)
Dzsószer	III. din. (Egyiptom)
I. Mursilis	hettita óbirodalom
II. Kurigalzu	kassú din. (Babylón)
II. Nekho	XXVI. / Szaiszi din. (Egyiptom)
II. Ramszesz	XIX. din. (Egyiptom)
III. Thotmesz	XVIII. din. (Egyiptom)
Kambüész	Akhaimenida din. (Irán) / XXVII. din. (Egyiptom)
Nabú-naid	káldeus din. (Babylón)
Narám-Szín	agadei din. (Dél-Mezopotámia)
Ur-Namma	III. Ur-i din. (Dél-Mezopotámia)

Olvassa figyelmesen az alábbi szövegrészletet:

"...És **Hazaqiyau**, a **Iaudi** országbeli, aki nem hódolt meg az igámba: 46 erős városát, fallal kerítettet, és a kis városokat, amelyek ezek környékén vannak, amelyeknek száma sincs: töltés hányásával és ostromgép köelvivésével, gyalogos roham harcával, aláásással, réssel, létrával körülzártam, elfoglaltam. 200 150 embert, kicsit és nagyot, férfit és nőt, a lovakat, öszvéreket, szamarakat, marhákat és juhokat, amelyeknek száma sincs, a belsejükből kivezetetvén, a zsákmányba számláltam. Őt magát, mint a ketrec madara, **Uršalimmu** város belsejében, királysága városában, olyanná tettem: sáncot hányatván ellene, a

városa kapuján kijövőt visszafordítottam, gyalázatahoz. Városait, amelyeket zsákmányul szereztem, országa területéből lkevágván, Mitintinek, Asdúdu királyának adván, megkisebbittem országát. A korábbi adóhoz, országaik járulékához uralmam szövetségének járulékat csatolván, kivettem rájuk. Ő, Hazaqiyau – uralmam fényének félelme levervén őt, az arabok és jó katonái, akiket Ursalimmu, királyi városa megerősítésére vitetett be, kudarcot vallottak – 30 biltu arannyal, 800 biltu finom ezüsttel (...) elefántcsont ágyakkal, elefántcsont támlájú székekkel, elefántbőrrel, elefántagyarral, (...) valamint lányaival, palotája nőivel, énekesekkel, énekesnőkkel Ninuába, uralmam városába utánam küldte követét, ide hozatván ezeket, s hogy adót fizessen nekem, és szolgásgomat teljesítse.”

Honnan van a szöveg	Szín-ahhé-eriba királyfelirata, a 3. hadjárat részlete	2
Mi az esemény, amelyet leír	Jeruzsálem asszír ostroma	2
Mikor történt	i. e. 701	2
Pontosan mi történt		3
	AsszírIA a Földközi-tenger parti hadjárat során elfoglalta Júda területének egy részét, ostrom alá vette Jeruzsálemet, de az ostrom sikertelenül végződött. Hizqijjáhu király a korábbinál nagyobb adót fizetett AsszírIának	
Hogyan határozná meg a két érintett város viszonyát AsszírIához		< 5
	Jeruzsálem = a függőség első (legenyhébb) fokozata	
	Asdód = a függőség második (közepes) fokozata	
	NB: fokozatok: adó – vazallus király – tartomány	
Azonosítsa az aláhúzott neveket		1–1
	<u>Hazaqiyau</u> Hizqijjáhu, Júda királya	
	<u>Iaudi</u> Júda	
	<u>Ursalimmu</u> Jeruzsálem	
	<u>Asdúdu</u> Asdód (város Filiszteában (i. e. 711 óta asszír vazallus állam központja)	
Esetleges egyéb megjegyzései		+ 5